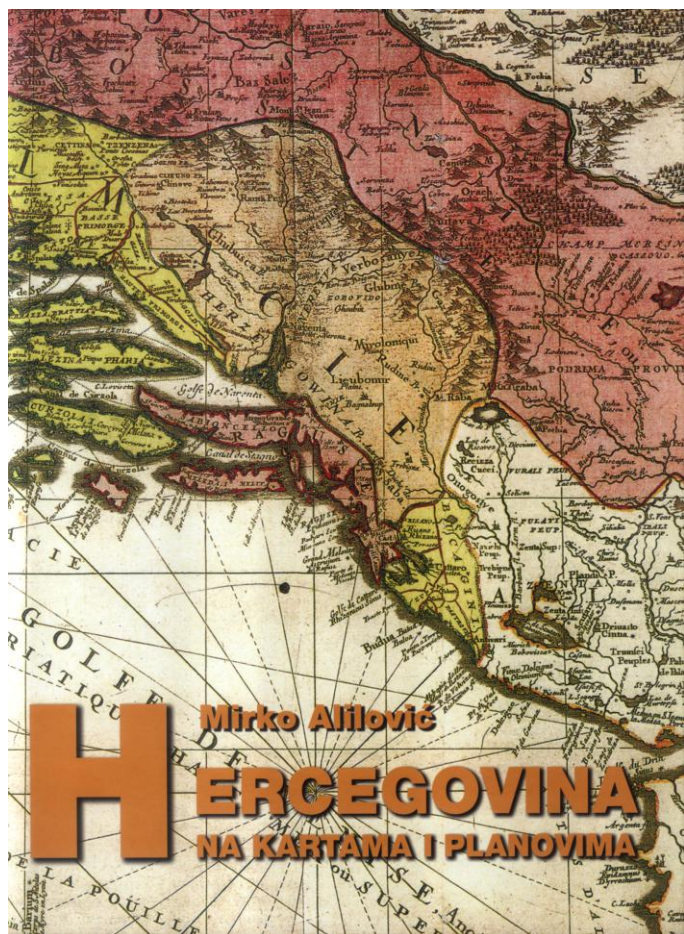

Herzegovina on Maps and Plans

Mirko Alilović

The monograph *Herzegovina on Maps and Plans* was published in Velika Gorica in 2015. It is a large format book (22 × 33 cm), hardcover, containing 268 pages and more than 130 illustrations, mostly maps. Its author is Mirko Alilović, graduate engineer of geodesy, the publisher is NI-AL d.o.o., co-publisher is Ljubuški municipality, editor in chief Prof. Dr. Božo Skoko, reviewer and proof-reader Prof. Dr. Miljenko Lapaine. The book's ISBN is 978-953-58473-0-4, it is written in Croatian, and contains a preface, abstract, list of references and a note on the author, in addition to the

following basic chapters:

1. Introduction
2. Herzegovina up to the 15th century
3. Representation of Herzegovina on maps from the 15th to the 17th century
4. Herzegovina on maps produced on the occasions of the Treaty of Karlowitz (1699) and the Treaty of Požarevac (1718)
5. Herzegovina on maps from the 18th century and the beginning of the 19th century
6. Representation of Herzegovina on maps from 1850 to 1878
7. Herzegovina on maps from 1878 to 1918
8. Representation of Herzegovina after 1918
9. Ljubuški on antique maps
10. Representation of Ljubuški on maps from 1480 to 1878
11. Ljubuški on demarcation maps after the Treaty of Karlowitz (1699) and the Treaty of Požarevac (1718)
12. From Lubussa to Ljubuški
13. Ljubuški on maps and plans from 1878 to 1918
14. Ljubuški on maps and plans after 1918

The monograph *Herzegovina on Maps and Plans* is not only a cartographic guide of historical and contemporary Herzegovina, as one might infer from the book's title. In addition to the excellent cartographic

analysis corroborated with map and plan reproductions, the story of the political history of Humuska, i.e. Herceg or Duke's land clearly presents historical changes, influences and trends which changed Herzegovina's fate and its territory.

The central issue and the book's important contribution is what Herzegovina was during history, what its territory was and what territory is now considered Herzegovina. Although many think they know the answers to those questions, the author demonstrates how the issue is complex and offers an objective interpretation. Namely, it is known that Herzegovina once included parts of contemporary Montenegro and Dalmatia. Nowadays, there are various interpretations on the north-western borders, i.e. it is unclear where Herzegovina ends and Bosnia begins. This book offers lots of concrete facts and arguments, which can even be used for complex political interpretations.

The monograph leads us through Herzegovina from ancient times because the territory was strategically important as intersection of trade routes and Roman legion centres. However, the author systematically represents the development of cartography on the territory in the Adriatic hinterland during almost four centuries. Namely, the first cartographic representations of Herzegovina as a separate territorial unit were produced 350 years ago.

However, it should be noted that Herzegovina was unknown and unexplored to the rest of Europe for a long time. Reasons for this lie in its unfortunate fate, which separated it from the western Christian world. Namely, while the developed Europe drew its own

Hercegovina na kartama i planovima

Mirko Alilović

Monografija *Hercegovina na kartama i planovima* objavljena je 2015. u Velikoj Gorici. To je knjiga velikog formata (22 × 33 cm), tvrdo ukoričena, sadrži 268 stranica s više od 130 ilustracija, najvećim dijelom karata. Autor monografije je Mirko Alilović, dipl. ing. geodezije, nakladnik NI-AL d.o.o., sunakladnik općina Ljubuški, glavni urednik prof. dr. sc. Božo Skoko, recenzent i lektor prof. dr. sc. Miljenko Lapaine. Knjiga nosi ISBN 978-953-58473-0-4, napisana je na hrvatskom jeziku, a uz predgovor, sažetak, popis literature i bilješku o autoru sadrži ova osnovna poglavlja:

1. Uvod
2. Hercegovina do 15. stoljeća
3. Prikaz Hercegovine na kartama od 15. do 17. stoljeća
4. Hercegovina na kartama nastalim povodom zaključivanja Karlovačkog (1699) i Požarevačkog mira (1718)
5. Hercegovina na kartama 18. i s početka 19. stoljeća
6. Prikaz Hercegovine na kartama od 1850. do 1878. godine
7. Hercegovina na kartama od 1878. do 1918. godine
8. Prikaz Hercegovine poslije 1918. godine
9. Ljubuški kraj na antičkim mapama
10. Prikaz Ljubuškog kraja na kartama od 1480. do 1878. godine
11. Ljubuški kraj na kartama razgraničenja nakon Karlovačkog (1699) i Požarevačkog (1718) mira
12. Od Lubusse do Ljubuškog
13. Ljubuški na kartama i planovima od 1878. do 1918. godine
14. Ljubuški na kartama i planovima poslije 1918. godine

Monografija *Hercegovina na kartama i planovima* nipošto nije samo kartografski

vodič po povijesnoj i aktualnoj Hercegovini, kako bi mogao sugerirati naslov. To je pored vrsne kartografske analize, potkrijepljene uistinu dobrim izvorima te reprodukcijama karata i planova, iznova ispričana politička povijest Humske, odnosno Hercegovine zemlje, koja nam na pitak način, svojstven dobrim publicistima, prikazuje povijesne mijene, utjecaje i trendove, koji su mijenjali sudbinu Hercegovine ali i njezin teritorij.

Središnje pitanje i ujedno važan doprinos ove knjige, koje se provlači od početka do kraja, jest – što je Hercegovina bila kroz povijest, dokle se prostirala i koji teritorij danas možemo smatrati Hercegovinom. Iako se odgovor na to pitanje, posebice glede aktualnog poimanja Hercegovine, mnogima podrazumijeva, autor nam pokazuje koliko je odgovor na to pitanje kompleksan, nudeći vlastito objektivno tumačenje. Naime, poznato je da je Hercegovina nekada zauzimala i dio današnjih prostora Crne Gore te Dalmacije. Danas su različita tumačenja oko sjeverozapadnih granica, odnosno nedovoljno je jasno gdje to završava Hercegovina, a počinje Bosna. Ova nam knjiga nudi mnoštvo konkretnih činjenica i argumenata, koji mogu poslužiti čak i za kompleksna politička tumačenja.

Monografija nas vodi kroz Hercegovinu još od antičkoga doba, budući da su ti krajevi bili važna strateška područja, sjecišta trgovačkih putova, ali i sjedišta rimskih legija. Međutim, sustavno nam prikazuje razvoj kartografije posvećene tom prostoru u Jadranskom zaleđu tijekom gotovo četiri stoljeća. Naime, navršilo se 350 godina od prvih kartografskih prikaza tog kraja kao posebne teritorijalne jedinice.

No, važno je naglasiti kako je Hercegovina dugo godina bila nepoznata i neistražena zemlja ostatku Europe. A razlozi su u njezinoj zlosretnoj sudbini, koja ju je u jednom povijesnom trenutku odijelila od zapadnog kršćanskog svijeta. Naime, dok je razvijena Europa iscrtavala vlastite karte kako bi bolje upoznala svoj teritorij te se uzdizala kroz svoje renesanse i baroke, napredujući na svim područjima ljudskoga stvaralaštva, u Hercegovini su sporo promicala stoljeća trpljenja, preživljavanja i borbe za opstanak pod turskom okupacijom. Budući da Osmanlije nisu pokazivale pretjeranog interesa za kartografiju osvojenih područja, Europa je te krajeve na svojim kartama najprije prikazivala na temelju dostavljenih zapisa franjevac, svjetskih putnika, trgovaca i špijuna. Zato su mnogi podaci vezani uz te krajeve bili pogrešno preneseni, pretjerani ili nedostatni. Međutim, i uz takve pogreške, ostaje činjenica da se Hercegovina i na tim ranim kartama pojavljuje kao prepoznatljiva i nezaobilazna regija, čije se ime uvrijelo u svijesti Europe. Naime, Hercegovina je još od srednjega vijeka, ne samo zemljopisni pojam nego i politički subjekt na ovom djeliću europskog kontinenta, bez obzira na svoje nazive i ustrojstva (koji su se mijenjali ovisno o političkim vjetrometinama), pa ju ni kartografija nije mogla ignorirati.

Budući da su vladarima oduvijek bile najvažnije granice njihovih državnih teritorija, tako su se Austrijanci, Mlečani i Turci detaljnije pozabavili pojedinim hercegovačkim toponimima, naseljima, rijekama i brdima, tek 1699. kad je sklapan Karlovački, te dvadesetak godina kasnije i Požarevački mirovni sporazum, kako bi se utvrdile

maps in order to acquire better knowledge of its territory and went through the Renaissance and Baroque, advancing in all fields of human creation, Herzegovina slowly endured centuries of suffering and survival under Turkish occupation. Considering the Turks were not overly interested in cartography of conquered areas, Europe first represented those lands in its maps based on records by friars, travellers, merchants and spies. Therefore, many data associated with those lands were incorrect, exaggerated or inadequate. Regardless of these errors, the fact is that Herzegovina appeared in those early maps as a recognizable and unavoidable region ingrained in Europe's awareness. Namely, Herzegovina has been a geographic and political subject in this part of Europe since the middle ages, regardless of its name or composition (changing according to politics) and therefore could not be ignored by cartography.

Considering rulers always had the most interest in the borders of their territories, Austrians, Venetians and Turks did not address the issue of Herzegovinian toponyms, settlements, rivers and hills until 1699 (Treaty of Karlowitz) and twenty years later (Treaty of Požarevac/Passarowitz), in order to determine borders among great conquerors. As the Turkish force waned and the powerful Austrian monarchy became interested in these parts, Austrian cartographers became increasingly interested in representing Herzeg-Bosnia. Knowing Austrian diligence and dedication in all fields (after all, we inherited their buildings, roads, bulwarks and land registry), we can conclude the maps became increasingly precise and useful. When World War I broke out and Herzegovina became a part of the new Yugoslavian state, Herzegovina went through a series of administrations and territorial changes. Despite all historical sources, textbooks and records of past times, we can best experience political changes using maps and plans, because they contain information not found anywhere else, on the

condition their quality is high, and their representation analytical and professional. This is exactly what this monograph offers – visual materials from our history inherited from others.

Each occurrence of Herzegovina and its toponyms, even on edges of maps representing great empires (this book features all available and relevant maps), offers us numerous facts we can use to understand its Herzegovina's territory, the degree of its knowledge, role and importance of particular settlements during a historic period, etc. Namely, the maps reflect changes in Herzegovina's borders, political and geographic affiliation. We know maps did not always accurately reflect reality, but also sent messages about the strategic importance of lands, reflected their clients' wishes and offered their view of a part of the world. Therefore, as confident as we may be in knowing Herzegovina, this book reveals a lot of new and less known data about the history of Herzegovina and its settlements, as well as about the European perception of the area.

The monograph *Herzegovina on Maps and Plans* is a unique work presenting dozens of years of research by expert in geodesy and lover of Herzegovina Mirko Alilović. A cartographic voyage through Herzegovina and its settlements from the middle ages to the present days required years of researching national and foreign archives, studying available material and searching for interpretations of numerous historical dilemmas and unexplained facts. Thanks to the author's dedicated work and good will to share a part of his knowledge with us, we have a comprehensive analysis of the contribution of global and national cartography to representing Herzegovina.

Following the centuries of Herzegovina on maps, we can best discover the development, importance and treatment of certain settlements or cities – when they first appeared, how they are represented and how they changed in status, i.e. how important

historical sites became ruins, and how inns or military camps became cities.

A special part of the book is dedicated to Ljubuški, in addition to a series of other recognizable Herzegovinian settlements. Even though the author was born there and thus researched it in detail, the fact is that the position of Ljubuški on historical maps best tells the story of historical and perceptual changes in Herzegovina. Namely, Ljubuški is somewhat of an oasis, a land rich in water and fertile ground, positioned in strategic travel routes and attracting travellers and conquerors throughout centuries. Thus, it was a city of Roman legionnaires, headquarters of Duke Stjepan Kosača, headquarters of Turkish administration and a district in Austrian-Hungarian administration ... Ljubuški appeared in antique maps as the Roman settlement Bigeste and according to one source, appeared with its present name in 1444, and according to another one as early as 1435. However, Ljubuški appeared on maps in 28 different versions – from Lubuss, over Gliubuchi to Ljubuschki and finally since 1880s – Ljubuški. Each cartographer, potentate and traveller perceived Ljubuški differently and adapted its name ... Many other settlements in Herzegovina had a similar fate. Thanks to maps, we can see how many of them became less important or even disappeared, while others emerged as new important centres. Therefore, all of this requires extensive knowledge of maps, as well as history and land they refer to, all of which is represented in this book.

The monograph *Herzegovina on Maps and Plans* is undoubtedly a written monument dedicated to Herzegovina and its past, intended for a wide range of readers. We hope it is going to be an inspiring refresher of its tumultuous, difficult and glorious past to everyone interested in the region, as well as a valuable contribution to understanding its present and future.

Božo Skoko ■

granice među velikim osvajačima. Kako je turska sila sve više kopnila, a moćna austrijska monarhija bacila oko na ove krajeve, tako je rastao interes austrijskih kartografa i za prikazivanje Herceg-Bosne. A poznajući austrijsku marljivost i predanost na svim područjima (čije uostalom građevine, ceste, nasipe i zemljišne knjige, baštinimo i danas), možemo zaključiti kako su te karte s vremenom bile sve preciznije i korisnije. Izbijanjem Prvog svjetskog rata i ulaskom u novostvorenu južnoslavensku državu, područje današnje Hercegovine promijenilo je niz državnih uređenja i stalnih korekcija svojega teritorija. Unatoč svim povijesnim izvorima, udžbenicima i zapisima o tim prošlim vremenima, ipak najslikovitije putovanje kroz sve te političke mijene najbolje nam mogu priuštiti karte i planovi, jer se iz njih može iščitati čak i ono što nigdje nije jasno zapisano. Logično pod uvjetom da je njihov odabir kvalitetan, a prikaz analitičan i stručan. A upravo nam to nudi ova monografija – pomno iščitavanje vizualnih materijala naše povijesti, koje nam uglavnom drugi ostaviše u nasljeđe.

Svako pojavljivanje Hercegovine i njezinih toponima, pa makar i na rubu karata velikih carstava (a ovdje su prikazane sve dostupne i relevantne karte), nudi nam niz činjenica iz kojih možemo puno toga shvatiti o položaju toga kraja, razini njegova poznavanja, ulozi i važnosti pojedinih mjesta u određenom povijesnom razdoblju i sl. Naime, kao što je to bilo i u stvarnosti, tako je Hercegovina i na kartama mijenjala svoje granice te političke i geografske pripadnosti. A znamo da karte uvijek nisu suhoparno prenosile stvarnost s terena, već su također slale i političke poruke o strateškoj važnosti pojedinih krajeva, odražavale želje naručitelja i nudile njihov pogled na određeni

dio svijeta. Zato koliko god bili uvjereni da poznajemo tu živopisnu regiju u susjedstvu, ova knjiga nam otkriva potpuno novu dimenziju Hercegovine, nudeći mnoštvo novih i manje poznatih podataka o hercegovačkoj prošlosti i prošlosti njezinih mjesta, ali i europskoj percepciji ovog kraja.

Monografija *Hercegovina na kartama i planovima* jedinstveno je djelo koje nam na jednom mjestu prezentira višedesetljetni istraživački rad vrsnog stručnjaka geodezije te zaljubljenika u rodnu Hercegovinu Mirka Alilovića. Kartografska šetnja Hercegovinom i hercegovačkim naseljima od srednjega vijeka do naših dana iza sebe krije godine istraživanja po domaćim i inozemnim arhivima, proučavanja dostupne građe i traganja za tumačenjima mnogobrojnih povijesnih dilema i nerazjašnjenih činjenica. No, zahvaljujući tom predanom radu i autorovoj dobroj volji da s nama podijeli barem dio svojih saznanja, pred sobom imamo zaokruženu analizu doprinosa svjetske i domaće kartografije upoznavanju i predstavljanju Hercegovine.

Prateći višestoljetni život Hercegovine na kartama, na najbolji mogući način možemo otkrivati također i stanje, važnost i tretiranje pojedinih mjesta, naselja ili gradova – kad se prvi put pojavljuju, kako ih se prikazuje i kako mijenjaju status, odnosno kako važna povijesna zdanja postaju ruševine, a kako svratišta ili vojni tabori postaju gradovi.

U ovoj knjizi posebno mjesto ima Ljubuški, uz niz drugih prepoznatljivih povijesnih hercegovačkih naselja. Iako je riječ o autorovu rodnom mjestu, pa ga je samim time i detaljnije istraživao, činjenica je da se kroz položaj Ljubuškog na povijesnim kartama ponajbolje može ispričati i priča o povijesnim ali i percepcijskim mijenama koje su pratile

cijelu Hercegovinu. Naime, Ljubuški kao svojevrsna hercegovačka oaza, kraj bogat vodom i plodnim tlom, pozicioniran na strateškim prometnim pravcima, stoljećima je privlačio dobronamjernike i osvajače. Tako je bio grad rimskih legionara, stolno mjesto hercega Stjepana Kosače, sjedište kadije u tursko doba te kotara u vrijeme Austro-Ugarske ... Ljubuški se tako pojavio još na antičkim kartama kao rimsko naselje Bigeste, a pod današnjim imenom se pojavljuje prema jednom izvoru 1444. a prema drugome čak 1435. No, na kartama se od tada do danas naziv Ljubuški pojavljuje u čak 28 različitih verzija – od Lubussa, preko Gliubuchi do Ljubuschka i konačno od 1880-ih – Ljubuški. Svaki kartograf, moćnik i putopisac očito drugačije je doživljavao Ljubuški, njegovo ime je prilagođavao vlastitom pismu i izričaju ... Sličnu sudbinu su dijelila i mnogobrojna druga mjesta diljem Hercegovine. Zahvaljujući kartama pratimo kako su mnoga od njih gubila na važnosti, pa doslovce i nestajala, dok su se druga pojavljivala kao nova važna središta. Prema tome, sve to iziskuje vrhunsko poznavanje ne samo karata, već i povijesti i terena na koji se odnose, što je u ovoj knjizi sretna okolnost.

Monografija *Hercegovina na kartama i planovima* je nedvojbeno pisani spomenik posvećen Hercegovini i njezinoj prošlosti, namijenjen najširem krugu čitatelja. Nadamo se da će biti inspirativno podsjećanje na njezinu burnu, tešku i slavnu prošlost svima koje zanima ta regija ili su na bilo kakav način povezani s njome, ali i vrijedan doprinos za razumijevanje njezine sadašnjosti i budućnosti.

Božo Skoko ■